

A római Szent Péter tér

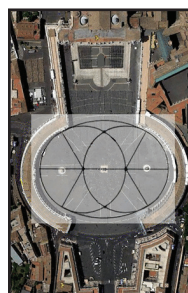
Krutsay Miklós dr.

VII. Sándor pápa 1656-ban megbízta Gian Lorenzo Berninit a Vatikáni Bazilika előtt elterülő *Szent Péter tér* (Piazza San Pietro, 1. kép) építészeti kialakításával. A munkálatok 11 év múlva, 1667-ben fejeződtek be.

A Vatikánvároshoz tartozó, 47600 m² területű térhez keletről a Via della Conciliazione (a Kibékülés Útja) vezet. Az obeliszkyszerű lámpatartókkal határolt, széles utat Mussolini alakíttatta ki a helyén állott Spina (tüske) nevű keskeny, ódon háztömb lebontásával. A tér keleti része az ellipszishez hasonló alakú *Piazza Obliqua*. Alaprajza két, egymásba olvadó körből szerkeszthető (2. kép). Nagytengelye 196 m, kistengelye 142 m hosszú, területe kb. 35000 m². (A téren állva kör alakúnak látjuk.) Északról és délről fedett oszlopcsarnokok, a *Kolonnádok* határolják. Ezeket négy oszlopsor alkotja, amelyek között három folyosó húzódik. (Bernini szándékában állt, hogy a Piazza Obliqua nyitott, keleti oldalát is lezárja egy harmadik oszlopcsarnokkal, de ez nem valósult meg.) A 16 m magas toszkán oszlopok átmérője kifelé fokozatosan nő. A csarnokok magas párkányán és

1. kép. A Szent Péter tér madártávlatból

2. kép.
A Piazza Obliqua geometriája

a bazilika felé folytatásukat képező, egyenes, zárt folyosók tetején 140 szent (vértanúk, hitvallók, pápák, rendalapítók) 3,2 m magas travertin szobrát helyezték el. A jobb oldali folyosó elején nyílik a *Bronzkapu*, a Vatikán egyik, svájci gárdisták által őrzött bejárata (3. kép).

A jobb oldali kolonnád külső oldalánál találjuk a *Tiarák Kútját* (P. Lombardi, 1927., 4. kép), amelyből friss, hideg vizet nyerhet a tikkadt turista. Az e mögött húzódó fal a XIII. sz.-ban épült *Passetto del Borgo* (5. kép). Ennek tetején lévő folyosón át menekülhettek a pápák veszély esetén az Angyalvárba. A falon lévő kettős kaputól balra haladva a rácsos kerítésen át láthatjuk a svájci gárdisták *Szt. Mártonról* és *Szt. Sebestyénről* nevezett kis templomát (6. kép), amely már a Vatikán belső területén fekszik.

A tér közepén, talpazatát nem tekintve, 25 m magas, kb. 330 tonna súlyú, vörös gránit *obelisk* emelkedik, amelyet Caligula császár rendeletére 37-ben szállítottak Alexandriából Rómába egy 80 méter hosszú hajón. A Nero féle Vatikáni Cirkusz közepén állították fel. A tete-

3. kép. A Bronzkapu

4. kép. A Tiarák Kútja

5. kép. A Passetto

6. kép. A S. S. Martino e Sebastiano templom

7. kép. A tér egyik szökőkútja

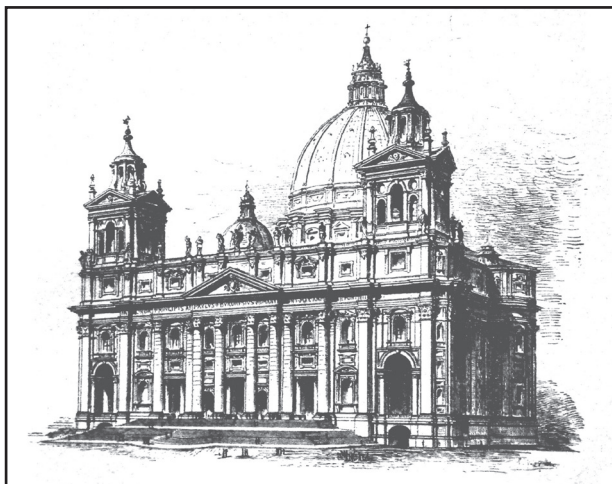
jén lévő fémgömb a néphagyomány szerint Julius Caesar hamvait tartalmazta (az eredeti gömb a Capitoliumi Múzeumban látható). A IV. sz.-ban mellette építették fel a „rég” Vatikáni Bazilikát. V. Sixtus pápa megbízatást adott Domenico Fontana építésznek, hogy helyezze át az obeliszket a régi helyére épülő új bazilika elé. 1586. április 30-án kezdődött meg a munka (ekkor már nagyrészt állt a bazilika kupolája). Az oszlopot fa ráccsozattal vették körül, és görgőkre döntve több mint négy hónap alatt

8. kép. Az északi kolonnád középpontja

9. kép. Az északi kolonnád

10. kép. Maderno homlokzatterve

12. kép A jobboldali óra

11. kép A baloldali óra, alatta a harangház

13. kép. János Pál emlékkő

szállították a mintegy 200 m távolságban lévő új helyére. 1586. szeptember 10-én történt felállítását 800 munkás végezte, 140 lóval meghajtott 75 csörlő segítségével. A gazdagon megjutalmazott Fontana 1590-ben könyvet is írt a munkálatokról. Csak a figyelmes szemlélő veszi észre, hogy az elrendezés nem teljesen szimmetrikus. A bazilika hossz tengelye kissé délebbre húzódik a tér közepén álló obeliszktől. (Az utóbbi már állt, amikor a hossz-házat és a homlokzatot felépítették.)

Az obeliszk egy óriási napóra árnyékvetőjét is képezi. Bár az órák nincsenek számokkal jelölve a kövezeten, a helyi időt az északi oldalon végighaladó árnyék helyzetéből megbecsülhetjük. A tér nagytérjének északi fele fehér színnel van jelölve. Ezen az észak-déli meridián-vonalon az árnyék délben halad át, az évszaktól függően különböző helyen.

Az obeliszk két oldalán a teret egy-egy *szökőkút* díszíti (7. kép). Az északit C. Maderno tervezte (1613), a délit ennek mintájára C. Fontana készítette (1677). Az Acqua Paola vize táplálja őket. A közepén felszökő, majd egy gomba alakú köidomról oldalt leömlő vízzel egy stilizált lilium alakját kívántak utánazni.

Az obeliszk és a kutak között két fehér szegélyű, fekete korongot találunk a szürke bazaltkövezetbe süllyesztve (8. kép). Ha ezekre állunk, akkor az azonos oldali kolonnád oszlopai fedésbe kerülnek, és úgy tűnik, mintha azokat csupán egy oszlopsor alkotná (9. kép). A nézőpontok egy-egy kör középpontjai, amelyek a nagytengelyt 1/3:2/3 arányban osztják (2. kép).

A Piazza Obliqua folytatása nyugat felé a 100 m hosszú, trapéz alaprajzú Piazza Retta. Ez a bazilika felé enyhén emelkedik, és 35 m-rel kiszélesedik. Optikai csaló-

dás folytán a teret négyzet alakúnak látjuk, az épületet pedig a ténylegesnél közelebbinek, és ezáltal kisebbnek érzékeljük. Bernini ezzel a fogással kívánta mérsékelni a C. Maderno által 1607-ben épített palotaszerű homlokzat túlzott szélességének hatását.

A bazilikához közeledve a kupola egyre inkább eltűnik a homlokzat mögött, amelynek attikáján Jézus, Keresztelő Szent János és 11 apostol 5,7 m magas szobra magasodik (Szent Péter é lent, a lépcsőzet bal oldalán áll). A homlokzat közepén az *Áldások Erkélye* (Loggia delle Benedizioni), amelyről az újonnan megválasztott pápa első áldását adja népre. Két szélén díszes keretbe foglalt órák. Bernini felettük akarta felépíteni a Maderno tervében szereplő harangtoronyokat, amelyek a homlokzat arányait javították volna (10. kép). A déli torony 1638 és 1641 között el is készült, de az alapozás elégtelensége miatt a falon repedés keletkezett, ezért 1646-ban le kellett bontani. Így a hat harang a baloldali óra alatti helyiségbe került (11. kép). A legnagyobb (a Campanone) 9 tonna súlyú, és csak ritkán szólal meg. L. Valadier ötvös és fia készítette 1786-ban. A jobboldali órának szokványos számlapja, de csak egy mutatója van (12. kép). (A régi itáliai órák számlapját hat órára osztották, és az egy mutató naponta kétszer járt körbe.)

A térre irányuló, főként a keleti országokból származó turistaforgalom egyre fokozódik. A legújabb kor pápai a bazilikából a térre helyeztek ki egyes szertartásokat (húsvéti mise, pápák temetése, szentté avatások), hogy azokon minél több néző vehessen részt. A tömeg telerelésére szolgáló fakorlátok, az egymásra halmozott székek és a nagy kivetítő monitorok a tér állandó berendezési tárgyai vá váltak. Nem nyújtanak esztétikus látványt, inkább szabadtéri színpad kellékeire emlékeztetnek. A pápák az 1870-től 1920-ig tartó önkéntes „vatikáni fogságból” kilépve mindinkább keresték a tömegekkel való kapcsolatot. A téren a népszerűség érdekében rendezett találkozások adtak lehetőséget a II. János Pál pápa elleni merényletre (1981), amelynek helyét a Piazza Obliqua ÉNy-i szektorában a kövezetbe süllyesztett fehér kőlap jelzi (13. kép).

Irodalom

Buchowiecki, W.: Handbuch der Kirchen Roms. Bd. I., pp. 103–213. Brüder Hollinek. Wien, 1967.

Medvigy, M.: A vatikáni Péter-bazilikák életrajza. Magyar Kegyes Tanítórend. Budapest, 1998.

